

Popel a dýmant

Polsko, 1958, černobílý,
formát 35 mm (1: 1, 66)

originální titul: Popiół i diament

žánr: drama

mluveno: polsky

České titulky.

čas: 100 min.

počet kopií: 1

monopol (NFA): neomezeno

režie: Andrzej Wajda

scénář: Jerzy Andrzejewski a Andrzej Wajda podle stejnojmenného románu Jerzyho Andrzejewského *Popel a dýmant* (1948)

kamera: Jerzy Wójcik

hudba: rytmický kvintet Polského rozhlasu z Vratislavi pod vedením Filipa Nowaka

střih: Halina Nawrocka

výtvarník: Roman Mann

vedoucí výroby: Stanisław Adler

hraji: Zbigniew Cybulski (Maciek Chełmicki), Ewa Krzyżowska (Krystyna), Waclaw Zastrzeżyński (Ščuka), Adam Pawlikowski (Andrzej), Bogumił Kobiela (Drewnowski), Jan Ciecierski (portýr), Stanisław Miłski (Penize), Artur Młodnicki (Kotowicz), Halina Kwiatkowska (Staniewiczová), Ignacy Machowski (Waga), Zbigniew Skowroński (Słomka), Barbara Krafftová (Štefka), Aleksander Sewruk (Svěňský), Z. Czerwińska, I. Orzewska, H. Siekierko, G. Stanieszewska, J. Adamczak, A. Chronicki, W. Grotowicz, M. Łoża, T. Kalinowski, E. Matysiak, J. Pieracki aj.

Cena: FIPRESCI na MFF v Benátkách 1959

Filmová adaptace stejnojmenného románu Jerzyho Andrzejewského, která patří do zlatého fondu světové kinematografie.

Popel a dýmant vypráví o jednom z prvních poválečných dnů. Členové Zemské armády, partyzáni Maciek a Andrzej se připravují na splnění rozkazu, jímž je atentát na komunistického funkcionáře Ščuku. Výsledek je ovšem zcela jiný, než předpokládali. Jsou zabiti dva nezúčastnění dělníci. Atentátníci se musí vyrovnat s hlubokými pochybnostmi o svém poslání. Zatímco Andrzej je rychle zapudí, Maciek zůstává v nejistotě. Při slavnostním ohňostroji na oslavu vítězství se v hotelu seznámí s barmankou Krystynou. Na první pohled se do sebe zamilují a Maciek se rozhodne, že povede obyčejný život a začne studovat. Následující den provede úspěšně atentát na Ščuku, je však náhodně odhalen a zastřelen při útěku. Jeho tělo zůstane ležet na smetišti.

Wajdovi se ve výmluvných obrazech a ve zhuštění děje do jedné osudové noci (románová předloha Jerzyho Andrzejewského je ohraničena čtrnácti dny) podařilo zprostředkovat tragickou a bezvýchodnou atmosféru poválečného Polska.

Napsali o filmu:

Skutečný rozměr Popelu a dýmantu je eschatologický. Přesněji řečeno, nejde zde ani tak o detailní rekonstrukci epochy, jako o zájem moralisty hledat odpovědi na nejzákladnější otázky: život, smrt, krása, láska a hrůza vraždy. Ačkoliv úroveň Wajdových invencí je rozdílná, talent je zjevný a kritici by měli vždy zůstat věrní talentu. V Popelu a dýmantu najdeme scénu, kde dva lidé, vrah a jeho oběť, přistoupí jeden k druhému a padnou si do náruče, jako by se chtěli zachránit před třetím účastníkem – osudem. Scéna vlastně shrnuje celý film do jakési elipsy, v níž nacházíme více Aischyla a Shakespeara než Wyspiańskiego nebo Styku.

Stanislaw Grochowiak

Ekran, Varšava, 19.10.1955

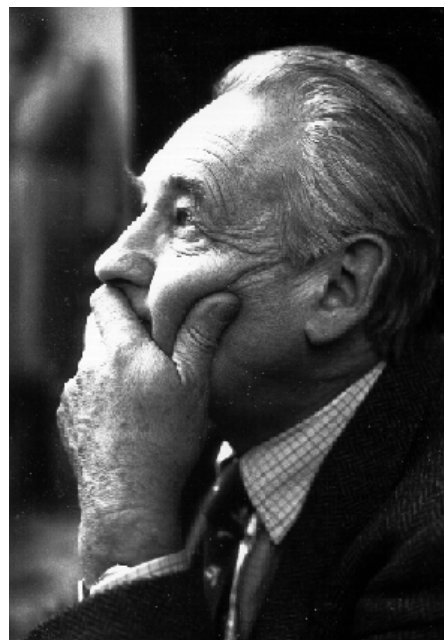

Zbigniew Cybulski (3.11.1927 – 8.1.1967) se původně věnoval novinářství. V roce 1953 vystudoval herectví v Krakově. Roku 1955 založil studentský kabaret Bim-Bom v Gdaňsku, ve kterém působil jako herec, autor textů a režisér. Od roku 1960 hrál ve varšavském divadle Atheneum. V roce 1955 debutoval ve filmu Andrzeje Wajdy *Nezvaní hosté*, v němž zaujal expresivním hereckým projevem. Mezníkem v jeho herecké tvorbě byl film *Popel a dým* (1958), kde ztvárnil rozervaného mladého muže, jenž se stal zevšeobecněným obrazem mladé polské poválečné generace. Na rozhraní 50. a 60. let patřil k nejvýznamnějším polským hercům a kultovním miláčkům publika. Získal četná mezinárodní uznání, hrál i ve francouzských a švédských filmech. Jeho kreace se vyznačovaly vnitřním nepokojem a napětím. Představoval i řadu komediálních postav, které však zůstaly v pozadí jeho postav tragických. Zemřel předčasně: při naskakování do rozjíždějícího se vlaku. A. Wajda se nechal jeho osobností inspirovat při natáčení filmu **Všechno na prodej** (1968). J. Laskowski o něm sestavil stříhový dokument *Zbyšek* (*Zbyszek*, 1969), W. Bielicki napsal roku 1969 monografii *O Zbigniewie Cybulskim mowią i piszą* (*Co se mluví a píše o Z. C.*) a J. Afanasjew *Okno Zbyszka Cybulskiego* (1970).

Vždycky mě zajímala tragédie. Od antických dob je známo, že základní situací tragédie je bezvýchodnost. Hrdinové snad mají možnost si vybrat, ale výběr pro ně neznamena šanci se zachránit. V takové situaci je i Maciek. Má zabít člověka jen pro jiný politický názor. Má na to právo? Jak řešit dilema, když cítí solidaritu s lidmi, kteří tento rozkaz vydali, a kamarády, kteří už padli, nebo podobné atentáty připravují. Oba – Maciek i Andrzej – patří k mé generaci. Někdo se musí zajímat o její problémy. Maciek tuší novou, mírovou skutečnost a vidí svůj bezvýchodný konflikt: neprovést rozkaz znamená zradu podle zákonů války, provést – zločin podle zákonů míru. Než by vydal zbraň, raději provádí rozkaz. Je členem generace, která spoléhala jen na sebe. Takových lidí bylo mnoho. Po válce se jim křivdilo, pak byli zase oceňováni, a pro velkou část společnosti se stali ideály. Jediným morálním, poctivým stanoviskem umělce je ukázat tyto problémy bez lítosti. Můj film mluví proti lidem tohoto typu, i když jsem se snad mohl někým takovým sám stát.

Andrzej Wajda

Andrzej Wajda (nar. 1926, Suwalki, Polsko) vystřídal během války vícero zaměstnání, aktivně se zapojil i do protifašistického odboje. Po osvobození studoval malířství na Akademii krásných umění v Krakově, v roce 1953 ukončil pod vedením Aleksandra Forda v Lodži studium režie. Svá nejlepší díla z druhé poloviny 50. let věnoval tragickým osudům lidí z období fašismu nebo na rozhraní války a míru. Spolu s Jerzy Kawalerowiczem a Andrzejem Munkem vytvořili základy stylu známého jako polská filmová škola. K nejvýznamnějším filmům tohoto období patří *Kanály* (1956) o tragických obětech mladých lidí za Varšavského povstání, *Popel a dým* (1958), *Lotna* (1959) o polské jízdní armádě v prvních dnech po hitlerovském vpádu a *Samson* (1961) o osudu židovského chlapce ve Varšavě v letech fašistické okupace. V dalším období se věnoval i divadelní režii v mnohých polských a zahraničních divadlech. Jeho filmová tvorba je námětově pestrá, zpracovává témata současná (*Člověk z mramoru* – 1976, *Člověk ze železa* – 1981) i historická (*Krajina po bitvě* – 1970, *Země zaslíbená* – 1974), případně se zaměřuje na přepisování známých děl polské literatury (podle Jaroslawa Iwaszkiewicze *Březový háj* – 1972, *Slečny z Vlčí* – 1979). Ve francouzské produkci vznikl jeho film *Danton* (1982) a *Běsi* (1987). V roce 2000 získal Oscara za celoživotní přínos světové kinematografii.

Literatura:

Filmový přehled č. 48 – 49/ 1964

Andrzej Wajda, *Moje filmy*. Votobia, Olomouc 1996.

www.wajda.pl